

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าตำบลเวียงของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” มีเอกสาร สิ่งพิมพ์ วารสารทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นแนวทางในการวิจัย โดยแยกเป็น

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้า และที่มาของผ้า
2. การดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า
3. ขั้นตอนการดำเนินงาน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
4. การพิจารณาความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของการทอผ้า

ผ้าเป็นปัจจัยสำคัญในการครองชีพ มีการพัฒนากระบวนการการผลิตและคุณภาพได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้อยู่เสมอ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในประเทศไทยนั้น แต่โบราณเห็นว่าผ้าพื้นเมือง เป็นผ้าประเภทหนึ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประดิษฐ์คิดสร้างขึ้นใช้ในชีวิตประจำวันของตน เป็นผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่นแต่ละกลุ่มชนต่างกันและเป็นผ้าที่มีเอกลักษณ์ที่ต่างไปจากผ้าที่ผลิตขึ้นในราชสำนัก ซึ่งมักจะมีคุณภาพประณีตงดงามเป็นพิเศษตามฐานะของผู้ใช้ และตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา ชนชั้นสูงนิยมใช้ผ้าที่สั่งเข้ามาจากต่างประเทศ เป็นส่วนใหญ่ เพราะถือว่าเป็นผ้าเนื้อดี มีคุณภาพ มีความสวยงาม เช่น การสั่งผ้าไหม ผ้าแพร มาจากจีน ผ้าพิมพ์ ผ้าเขียนลายมาจากอินเดีย ผ้าขนสัตว์จากเปอร์เซีย เป็นต้น ด้วยลักษณะทางสังคมดังกล่าวจะเห็นว่าการใช้ผ้าแพรพรรณหรือการผลิตผ้าของไทย แบ่งออกเป็นสองประเภทคือผ้าประเภทที่ใช้ในรั้วในวังสำหรับชนชั้นสูงประเภทหนึ่งกับผ้าสำหรับประชาชนหรือไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ซึ่งผู้ใช้หรือผู้อยู่ในท้องถิ่นใกล้เคียงเป็นผู้ผลิตขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนกัน ผ้าที่มีกรรมวิธี รูปแบบ และการเลือกใช้วัตถุดิบที่แตกต่างกัน ผ้าประเภทนี้คือผ้าพื้นเมือง (วิบูลย์, 2531: 34)

จากความเป็นมาของผ้าพื้นเมือง การทอผ้าพื้นเมืองนั้นเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่แตกต่างตามแต่ละท้องถิ่นของตน และเกิดกระบวนการสั่งสมทางภูมิปัญญาที่ได้จากการเรียนรู้ทดลองและพัฒนาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นของตน โดยสืบทอดเอกลักษณ์และลักษณะของแต่ละ

ท้องถิ่นนั้นไว้ เช่นเดียวกับผ้าทอทางภาคเหนือที่ ทัศนีย์ (2530: 16) กล่าวว่าผ้าทอภาคเหนือที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะนั้นมีทั้งผ้าไหมและผ้าที่มีลวดลายตลอดจนสีสันท่างๆ

ปัจจุบันชาวบ้านยังมีการทอผ้ายกดอกเป็นอาชีพ โดยเฉพาะในเขตตำบลเวียงของอำเภอเมืองลำพูน เป็นแหล่งผลิตผ้าฝ้ายยกดอกที่มากที่สุดในจังหวัดลำพูน และมีกลุ่มแม่บ้านที่ทอผ้ายกดอกเป็นอาชีพกว่า 104 คน ซึ่งช่างทอส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน ช่างที่ชำนาญจากโรงทอผ้าก็หันมาทอผ้าฝ้ายยกดอก เพราะมีวัตถุดิบราคาไม่แพง ผ้าฝ้ายยกดอกจำหน่ายได้ง่ายกว่าผ้าไหมยกดอกเพราะราคาไม่แพง สีสันทและลวดลายใกล้เคียงกันเพราะช่างทอที่มีความชำนาญ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าบ้านศรีเมืองยู ตำบลเวียงของ อ.เมือง จ.ลำพูน ดำเนินการทอผ้า 2 ชนิด ได้แก่

1. ผ้ายกดอก ดำเนินการทอผ้า ได้แก่ ผ้ายกดอก การทอยกดอก หมายถึง การยกเส้นยืนเพื่อที่สอดเส้นพุ่งเพื่อทำให้เกิดลวดลาย นิยมทอผ้าทั้งผ้าฝ้ายยก และผ้าไหมยกเส้นพุ่งนั้นอาจเป็นฝ้ายหรือไหมสีอื่น เพื่อทำลวดลายให้เกิดขึ้นหรืออาจใช้ด้ายเงินด้ายทองก็ได้ การทอผ้ายกมีขั้นตอนตั้งแต่การคัดเลือกเส้นยืน การย้อมสี การสีปูก การร้อยด้ายพิม การเก็บตะกอกทำเส้นด้าย และการเก็บตะกอกทำลวดลาย จากนั้นจึงทำขั้นตอนของการทอ ซึ่งขึ้นอยู่กับความชำนาญและความคุ้นเคยกับลายที่ทอ การทอผ้ายกดอกที่เป็นที่รู้จักและนิยมกันมากจะเป็นการทอผ้าไหมยกดอก โดยเฉพาะผ้าไหมยกดอกลำพูน ซึ่งมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

2. ผ้าตีนจก เป็นผ้าที่ทอด้วยเทคนิคที่ทำให้ผ้าทอเกิดลวดลายโดยเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษทำโดยใช้ขนเม่น ไม้ หรือนิ้วมือสอดนับเส้นด้ายยืนแล้วยกขึ้นสอดใส่ด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปทำให้เกิดลวดลายเฉพาะจุดหรือเป็นช่วงๆ และทำให้สามารถสลับสีลวดลายได้หลากหลาย ปัจจุบันผ้าตีนจกยังคงทอกันอยู่หลายแห่ง ได้แก่ ผ้าชิ้นตีนจกหาดเสี้ยว จ.สุโขทัย ผ้าตีนจก อ.ลอง จ.แพร่ ผ้าชิ้นตีนจก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ และผ้าชิ้นตีนจกลับแล จ.อุตรดิตถ์ เป็นต้น

การดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า

1. ประวัติความเป็นมา

บ้านเวียงยอง มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกวกับแม่น้ำสาร ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกประมาณ 1 กิโลเมตร ตำบลเวียงยองประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพระยืน บ้านแม่สารบ้านตอง บ้านแม่สาร บ้านป่าขาม บ้านศรีเมืองยู บ้านศรีบุญชู และบ้านวังไฮ ตำบลเวียงยองประกอบด้วยหมู่บ้านที่มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นตามวิถีชีวิตของชนเผ่าไทยของ ไทยเงิน ไทยลื้อ ซึ่งเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาในมณฑลของจีน และได้อพยพจากเมืองของแคว้นสิบสองปันนามาตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ลุ่ม

แม่น้ำกวแห่งนี้ โดยใช้ภาษาเดียวกันกับหมู่บ้านที่อยู่ในสิบสองปันนาในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีภาษาพูดคือ “ภาษายอง” เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษผู้อพยพรุ่นหลังดังปัจจุบันและได้อนุรักษ์ภาษาเอาไว้ ตลอดทั้งศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ เป็นหมู่บ้านที่พัฒนาให้ประชากรมีความอยู่ดีกินดี รวมทั้งมีสุขภาพดี หมู่บ้านศรีเมืองยู่ เป็นหมู่บ้านที่พัฒนาให้ประชากรมีความอยู่ดีกินดี รวมทั้งมีสุขภาพดี หมู่บ้านศรีเมืองยู่ เป็นหมู่บ้านที่มีการทอผ้ายกดอก เริ่มทอกันตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย และได้ทำกันจริงๆ ประมาณปี 2537 มีการรื้อฟื้นการทอผ้าขึ้นมาอีกครั้ง โดยมีการออกแบบและสร้างลวดลาย สีเส้นใหม่ๆ โดยร้านกระดังงาเป็น ผู้เริ่มรวบรวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน มีการทอผ้าแล้วมารวบรวมและส่งจำหน่ายไปยังที่อื่น เริ่มแรก มีสมาชิกมารวมกัน 51 คน มีที่ตั้งคือศูนย์หัตถกรรมผ้าทอยกดอกตั้งอยู่หน้าวัดศรีเมืองยู่ หมู่ 6 ต.เวียงยอง อ.เมือง จ.ลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงยอง จัดตั้งเงินทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพและได้ส่งเสริมให้มีการอบรมทรัพยากรกลุ่มตลอดทั้งการตลาดครบ วงจรก้าวหน้าสู่หมู่บ้านหัตถกรรมล้านนาผ้าทอยกดอก เช่น แหล่งท่องเที่ยวและสร้างรายได้แก่ ชุมชนในรูปแบบวิถีชีวิตชาวบ้านซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมชาวยอง และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถูกละเลยมานานแล้วแก่ชาวบ้าน และชุมชนให้คงอยู่และพัฒนาแบบยั่งยืนตลอดไป หัตถกรรมล้านนาผ้าทอยกดอกเป็นหมู่บ้านที่ได้คาดหวังในอนาคตจะเป็นหมู่บ้าน ท่องเที่ยวที่สร้างชื่อเสียงงาน สร้างรายได้แก่ครอบครัวในยามวิกฤต เศรษฐกิจให้สามารถดำรงชีวิตอยู่แบบพอเพียงตลอดทั้งเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวที่ได้มาแวะเยี่ยม

1. สภาพทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของตำบลเวียงยอง

สภาพทั่วไป

ศูนย์ผ้าทอของกลุ่มแม่บ้านการเกษตร ต.เวียงยอง ตั้งอยู่เลขที่ 30 หมู่ 6 ตำบลเวียงยอง

อ.เมือง จ.ลำพูน

เนื้อที่

เนื้อที่ทั้งหมดของเวียงยอง 7,361 ไร่

ภูมิประเทศ

พื้นที่ทั้งหมดเช่น ที่ราบเหมาะแก่การเกษตร ปศุสัตว์ และใช้เป็นที่อยู่อาศัยโดยมี

ทิศเหนือ

ติดต่อ ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง ลำพูน

ทิศใต้

ติดต่อ ตำบลบ้านแป้น ป่าสัก อำเภอเมือง ลำพูน

ทิศตะวันออก

ติดต่อ ตำบลบ้านกลาง ป่าสัก อำเภอเมือง ลำพูน

ทิศตะวันตก

ติดต่อ เทศบาลเมืองลำพูน และตำบลต้นธง

อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

จำนวนหมู่บ้าน ได้แก่

1. บ้านพระยืน	560	ไร่
2. บ้านแม่สาร	883	ไร่
3. บ้านเวียงยอง	387	ไร่
4. บ้านแม่สารบ้านดอง	1,278	ไร่
5. บ้านแม่สารป่าขาม	970	ไร่
6. บ้านศรีเมืองผู้	1,420	ไร่
7. บ้านศรีบุญชู – วังไฮ	1,863	ไร่

ประชากรและจำนวนครัวเรือน

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,841 คน แยกเป็นชาย 2,745 คน เป็นหญิง 3,096 คน
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,971 ครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ประชาชนในพื้นที่ของตำบลเวียงยองมีอาชีพต่างๆ ดังนี้

1. อาชีพด้านการเกษตร ร้อยละ 30
2. อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน (ทอผ้า) ร้อยละ 15
3. อาชีพค้าขายสินค้าทางด้านเกษตร ร้อยละ 5
4. อาชีพก่อสร้าง ร้อยละ 20
5. อื่นๆ (รับราชการ พนักงานบริษัท) ร้อยละ 30

หน่วยงานธุรกิจใจตำบลเวียงยอง

1. ปั๊มน้ำมันหัวฉัด	2	แห่ง
- ปั๊มหลอด	4	แห่ง
- ขายปลั๊กแก๊ส	3	แห่ง
2. สถานที่ราชการ	14	แห่ง
3. โรงงานอุตสาหกรรม	7	แห่ง
4. โรงเรียน	2	แห่ง
5. ร้านอาหาร	9	แห่ง
6. ร้านค้าต่างๆ	38	แห่ง

2. สภาพสังคม

การศึกษา

1. โรงเรียนประถมศึกษาารวม	4	แห่ง
2. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	7	แห่ง
3. หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน	7	แห่ง
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1	แห่ง

สถาบันและองค์การทางศาสนา

1. วัด	9	แห่ง
2. สำนักปฏิบัติธรรม	1	แห่ง

การสาธารณสุข

1. สถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน	7	แห่ง
2. สถานีอนามัยประจำตำบล	-	
3. ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	-	
4. อัตราการมีและการใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100		

3. การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

1. ถนนลาดยางที่ติดต่อกับตำบลอื่นและอำเภออื่น	3	สาย (15 กม.)
2. ถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ภายในตำบลมีจำนวน	41	สาย (20 กม.)
3. ถนนลูกรังภายในหมู่บ้าน	57	สาย (30 กม.)
4. ถนนดินที่ไปสู่พื้นที่การเกษตร	24	สาย

การโทรคมนาคม

1. การทำการไปรษณีย์โทรเลข	-	แห่ง
2. สถานีโทรคมนาคมอื่นๆ	-	แห่ง

(มีแต่ตู้โทรศัพท์สาธารณะ)

การไฟฟ้า

1. หมู่บ้านที่ใช้ไฟฟ้าจำนวน	7	หมู่บ้าน
(จำนวน 1,997 ครัวเรือน)		
2. จำนวนครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้	-	ครัวเรือน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

1. อ่างเก็บน้ำ จำนวน	1	แห่ง
2. ลำน้ำ ลำห้วย จำนวน	16	แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

1. ฝายน้ำล้น จำนวน	10	แห่ง
2. บ่อน้ำตื้น จำนวน	119	แห่ง
3. สระน้ำ จำนวน	12	แห่ง

4. ข้อมูลอื่นๆ

มวลชนที่จัดตั้ง

1. ลูกเสือชาวบ้าน	19	รุ่น
2. ไทยอาสาป้องกันชาติ	4	รุ่น
3. กองทุนเพื่อความมั่นคง	20	คน
4. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	20	คน

ขั้นตอนการดำเนินงาน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความสำคัญในการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

พงษ์ศักดิ์ (2534: 133-134) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญในการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ไว้ดังนี้

1. จำเป็นต้องส่งเสริม แนะนำให้แม่บ้านเกษตรกร ได้รับความรู้พื้นฐานการเกษตรที่จะช่วยสนับสนุนและตัดสินใจในการลงทุนประกอบการเกษตรของครอบครัวได้อย่างถูกต้อง
2. ส่งเสริมด้านเทคนิคเกษตรเพื่อให้เหมาะสมกับงานหลักที่แม่บ้านเกษตรกรจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการบ้านเรือน ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านการเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

3. ส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ให้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในด้านการใช้วัสดุเหลือใช้จากไร่ หรือวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นมาแปรรูป หรือใช้ให้ได้ประโยชน์ภายในบ้าน หรือขยายเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวต่อไป

การมีส่วนร่วมในการสร้างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

นัชช (2529 : 117) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือร่วมใจในการระบuproblemความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ตนประสบอยู่ และร่วมมือดำเนินกิจกรรมนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน

วันรักษ์ (2531 : 11-14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา อันได้แก่การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเลือกวิธีและวางแผนในการแก้ปัญหา การดำเนินงานตามแผนและขั้นสุดท้ายคือการติดตามและประเมินผล ในความหมายที่กว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในกิจกรรมของโครงการ การดำเนินงานพัฒนาชนบททุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงานใช้ประโยชน์และการประเมินผล ในขณะที่เจิมศักดิ์ (2525 : 11-13) และอคิน (2527 : 101) ที่ได้ให้ความเห็นคล้ายคลึงกับวันรักษ์ (อ้างในประเสริฐ, 2533: 20) ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 มีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนเพื่อนำไปสู่การค้นหาปัญหาและความต้องการแท้จริง (Real Need) ของชุมชน ตลอดจนการจัดระดับความสำคัญของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับก่อนหลัง

ขั้นตอนที่ 2 มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เพื่อทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหานั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 มีส่วนร่วมในการเลือกวิธีและวางแผนในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาแต่ละอย่างอาจมีมากกว่าหนึ่งวิธีแต่ละวิธีมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน หลังจากทราบข้อดีข้อเสียแล้ว ควรปล่อยให้ชาวบ้านเป็นฝ่ายตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีใด

ขั้นตอนที่ 4 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน การร่วมลงทุนและลงแรงหรือมีบทบาทหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะทำให้ชาวชนบทรู้จักคิดถึงต้นทุนและผลได้ต่างๆ และมีความสนใจระมัดระวังผลประโยชน์ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

ขั้นตอนที่ 5 มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เพื่อจะได้ทราบถึง ความก้าวหน้า และสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ

การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

พิงพิศ (2534) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรว่า การดำเนินงาน ส่งเสริมเพื่อพัฒนาสตรีในภาคเกษตรนั้น จะเน้นกิจกรรมและโครงสร้างที่เหมาะสมกับกลุ่มหรือ บุคคลเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ เช่น เขตกิ่งชลประทานและน้ำฝน หรือเขตปานกลางนั้นยึดหลักการ เพิ่มผลผลิตเพื่อปรับปรุงคุณภาพการผลิตการแปรรูปและการจัดการฟาร์ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คุ้มกับต้นทุนการผลิต รวมทั้งได้มีการสนับสนุนสินเชื่อการเงิน โดยการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน รวมทั้งให้สตรีได้รับความรู้ด้านสหกรณ์และสินเชื่อ สามารถจัดการและบริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้รู้จักการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของฟาร์มและครัวเรือน นอกจากนี้ยังจัดให้มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับตำบลเพื่อเป็นองค์กรประสานงานและเป็นแกนกลางของสตรี เกษตรกรในทุกสาขาการเกษตรที่อยู่ในตำบลนั้นในเรื่องการกระจายข้อมูลข่าวสารการรวบรวม ปัญหาและกิจกรรมของสมาชิก

การพัฒนาการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครอบครัว เกษตรกรให้รู้จักใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับอาชีพให้รู้จักแก้ไข ปัญหาสถานะของสังคมส่วนรวม อันจะเป็นผลให้เกิดการวางรากฐานของเศรษฐกิจของชาติให้ มั่นคง การส่งเสริมเคหกิจเกษตรในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับสถานะ เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยส่งเสริมให้เป็นรากฐานรองรับการส่งเสริมการเกษตรอันจะ ส่งผลให้ครอบครัวเกษตรกร เพราะกลุ่มเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ครอบครัว สมาชิกได้รับประโยชน์ จากการถ่ายทอดความรู้ วิชาการ การบริการ การดำเนินธุรกิจ โดยหวังว่าจะยกระดับสภาพการ ผลิตและคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น (เพชรรัตน์, 2524 : 1-2)

นโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรในการพัฒนาแม่บ้านเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตรมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแม่บ้านเกษตรกร คือ พัฒนาแม่บ้านเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการเกษตร เคหกิจเกษตรและ การอนามัยในครอบครัว เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรที่เป็นส่วนสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ ครอบครัวเกษตรกรเป็นพลังสำคัญในการตัดสินใจและใช้แรงงานในการประกอบอาชีพการเกษตร การ ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว

ดังนั้นเพื่อให้บรรลุนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ สำหรับการพัฒนางานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยสรุปได้ดังนี้ คือ

1. พัฒนาความรู้และบทบาทของเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตรให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง
2. ฝึกอบรมและให้ความรู้ด้านการเกษตร และเคหกิจเกษตรแก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
3. สนับสนุนการประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้เพิ่มหรือกิจกรรมที่สร้างเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น
4. สนับสนุนการทำงานเป็นหมู่คณะมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชน
5. สนับสนุนปัจจัยการผลิต แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ เพื่อช่วยเหลือการประกอบอาชีพตามขีดความสามารถและความพร้อมของแม่บ้านเกษตรกร
6. เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและภาระกิจ ในการบริหารงานเพื่อประโยชน์แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
7. เพิ่มพูนความรู้และเสริมสร้างประสบการณ์ แก่ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2537: 10-18)

การพิจารณาความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า

การจัดชั้นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การจัดความก้าวหน้าในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สามารถประเมินได้จากประเด็นการชี้วัดในด้านต่าง ๆ ที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดไว้ในคู่มือการจัดชั้นสถาบันเกษตรดังนี้ คือ

1. ชีววัดการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้งด้านความรู้และการดำเนินกิจกรรมในด้านการเกษตร การพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว การเพิ่มรายได้
2. ชีววัดการบริหารงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในด้านความสามารถในการเพิ่มเติมประสิทธิภาพของสมาชิกในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อครอบครัวและชุมชน อีกส่วนหนึ่งคือ ชีววัดความสามารถในการเน้นองค์ประกอบการดำเนินงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาบทบาทในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มและการปรับปรุงกิจกรรมของกลุ่มให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มอย่างแท้จริง

จากประเด็นการชี้วัดดังกล่าวสามารถแบ่งชั้นของแม่บ้านเกษตรกรออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. กลุ่มระดับชั้นที่ 1 (ดี) ได้แก่กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมการเกษตร การพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว และการเพิ่มรายได้ครบทุกด้าน กลุ่มที่มีความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อ

เพิ่มประสิทธิภาพของสมาชิกและความสามารถในการเป็นองค์การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาบทบาทของกลุ่มและปรับปรุงกิจกรรมให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง

2. กลุ่มระดับชั้นที่ 2 (ปานกลาง) ได้แก่กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมเป็นบางกิจกรรมและขาดความต่อเนื่อง กลุ่มมีความสามารถในการบริการ จัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสมาชิกเพียงด้านเดียว โดยยังไม่สามารถเป็นองค์การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา กลุ่มและให้บริการแก่สมาชิกได้

3. กลุ่มระดับชั้นที่ 3 (ต้องพัฒนาหรือปรับปรุง) ได้แก่กลุ่มที่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมหรือมีน้อยและขาดช่วงการดำเนินงานเป็นเวลานาน กลุ่มไม่มีความสามารถที่จะบริการ จัดการ ภายใน รวมทั้งไม่สามารถที่จะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนา กลุ่มและให้บริการแก่สมาชิกได้

ฝ่ายเคหกิจเกษตร กองพัฒนาการบริหารงานเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (2530 : 23) ได้ระบุถึงการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่องานส่งเสริมการเกษตรไว้ว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นแหล่งการกระจายความรู้ทางการเกษตรและแก้ไขปัญหาด้าน โภชนาการของชาวชนบท ซึ่งจะมีการดำเนินงานทั้งทางด้านเกษตรเคหกิจเกษตร การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการเกษตรและเคหกิจเกษตร

ก. การรับความรู้ทางวิชาการ สนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้รับการเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการเกษตรและเคหกิจการเกษตร เพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาบทบาทความคิด การตัดสินใจ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อใช้ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของครอบครัวเกษตรกร ในการเพิ่มพูนผลผลิตและพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ทั้งในลักษณะวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์

ข. การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม สนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้กำหนดการทำกิจกรรมและโครงสร้างด้วยตัวของกลุ่มเอง โดยคำนึงถึงผลที่จะตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสมาชิก และความต่อเนื่องของกิจกรรมที่ดำเนินการ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ให้ทำการสนับสนุนโครงการที่สอดคล้องกับโครงการของกลุ่ม โดยเน้นให้ดำเนินโครงการและกิจกรรมในลักษณะผสมผสานและครบวงจรทั้งการผลิตและการแปรรูป ที่ให้ผลทางตรงและทางอ้อมต่อการแก้ไขปัญหาด้านการโภชนาการ และการเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัว กลุ่ม ชุมชน

2. การพัฒนาด้านสังคม

ก. การพัฒนาด้านจิตใจ เน้นให้มีการพัฒนาจิตใจในสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้มีความซื่อสัตย์ เสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่มีต่อตนเอง ครอบครัว กลุ่ม ชุมชน

ข. การพัฒนาด้านการเป็นผู้นำ การประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ เน้นให้สมาชิกกลุ่มได้พัฒนาบทบาทของตนเองในฐานะของการเป็นผู้นำ ทั้งผู้นำในการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว และผู้นำในการพัฒนาการเกษตรของหมู่บ้าน โดยสนับสนุนให้กลุ่มได้มีการเผยแพร่ผลงาน และความรู้ต่อชุมชน และให้มีการประสานงานกับองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้านตำบลเพื่อให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกันในการพัฒนาการเกษตรของชุมชน

3. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ก. การดำเนินธุรกิจและการตลาดส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรมีความรู้ความเข้าใจ สามารถตัดสินใจ วางแผนการผลิต ทั้งที่เป็นอาชีพและการเสริมรายได้อื่นๆ ได้คุ้มทุนและมีรายได้เพิ่ม

ข. การมีเงินทุนหมุนเวียน สนับสนุนให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรมีเงินทุนของกลุ่มเพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนและเป็นแหล่งสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

ค. การให้บริการธุรกิจ สนับสนุนให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรมีการดำเนินกิจกรรมบริการธุรกิจแก่สมาชิกในด้านการรวมกันซื้อ รวมกันขาย การจัดแหล่งจำหน่ายที่แน่นอน รวมทั้งประสานงานร่วมกับสถาบันเกษตรในหมู่บ้าน ตำบล ในการดำเนินงานด้านธุรกิจ

4. การทำการฝึกอบรมให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรรู้จักการสำรวจตลาด ปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ การจัดการ การเก็บรักษา ตลอดจนหาวิทยากรหลังการเก็บเกี่ยวอื่นๆ

5. การส่งเสริมการรวมกลุ่มเคหกิจเกษตรควรเป็นความพึงพอใจและเงื่อนไขของสมาชิกจะต้องให้สมาชิกมีเวลาให้แก่ครอบครัวอย่างเพียงพอ สอนการส่งเสริมการทำการผลิตภัณฑ์ต่างๆ ทั้งในด้านการใช้สอยในครอบครัว หรือเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่ดีจะต้องเป็นไปตามความเหมาะสมกับสภาพครอบครัว หรือเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่ดีจะต้องเป็นไปตามความเหมาะสมกับสภาพครอบครัวและท้องถิ่น ควรเริ่มจากผลิตภัณฑ์ที่แม่บ้านเกษตรจะนำไปทำในครอบครัวของตนต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรหมพันธุ์ (2543: 21) ได้ทำการศึกษา “ปัจจัยพืชผลต่อระดับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีผลต่อคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่างระดับกัน ได้แก่ การบริหารงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การจัดการและการทำเป็นธุรกิจของกลุ่มการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและความพึงพอใจในผลตอบแทนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กาญจนา (2534 : 76) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จังหวัดลำพูน ได้รับรางวัลดีเด่นนั้น ปัจจัยที่สำคัญก็คือ อายุ รายได้ การมีญาติพี่น้อง แม่บ้านเกษตรกรในกลุ่ม ตำแหน่งทางสังคม การมีสายงานกิจกรรมกลุ่ม การสนับสนุนจาก เจ้าหน้าที่ และการสนับสนุนจากบุคคลภายนอก

สุรัญญา (2544 : 75) การวิจัยเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการทอผ้ายกดอก จังหวัดลำพูน ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตด้านกระบวนการผลิต สภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบการทอผ้ายกดอก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพการทอผ้ายกดอก ในจังหวัดลำพูน และใช้เครื่องบันทึกภาพและบันทึกเสียงในการเก็บรวบรวมข้อมูลและมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ โดยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ถ้าข้อมูลที่ได้ไม่สมบูรณ์ส่วนใด ผู้วิจัยจะเข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเสริมในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เมื่อได้รับข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ และการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพการทอผ้ายกดอกโดยการรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการผลิตผ้าทอยกดอก นำมาเปรียบเทียบเพื่อหาส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่ต่างกัน จากนั้นนำข้อมูลที่แตกต่างกันเป็นตัวกำหนดในการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เมื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมแล้วนำมาสรุปขั้นตอนการผลิตผ้าทอ ยกดอก

รจนา (2542) ได้ศึกษาผ้าไหมยกดอกลำพูน พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ผ้าไหมยกดอกลำพูนลดน้อยลงได้แก่ ปัญหาด้านวัสดุที่มีทุนสูง การผลิตทำได้ช้าต้องใช้ความพยายาม ความอดทน อีกทั้งใช้เวลาในการทอนาน มีรูปแบบการนำไปใช้งานได้น้อยและมีราคาสูงด้านการตลาดยังไม่แพร่หลาย เนื่องจากได้รับการสนับสนุนเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีฐานะที่ด้านการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ พบว่าขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังทั้งภาครัฐและเอกชนด้านสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ ไม่นิยมอาชีพทอผ้า อีกทั้งมีนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน เยาวชนจึงพอใจมาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมเนื่องจากรายได้ที่แน่นอนกว่าการทอผ้า นอกจากนี้การรับค่านิยมวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้การดำรงชีพเปลี่ยนแปลงประเพณีดั้งเดิมถูกมองข้าม เป็นผลทำให้ผ้าไหมยกดอกลำพูน ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมถูกทอดทิ้งจนแนวโน้มว่าจะสูญหายไปที่สุดในที่สุด ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป คือ การศึกษายุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายและศึกษาวิธีที่จะจัดให้มีการพัฒนาฝีมือแรงงานช่างทอผ้าไหมยกดอกลำพูน โดยฝึกช่างทอผ้าตามขั้นตอนต่างๆ ให้มีความรู้ กระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอนให้คงอยู่เป็นศิลปะหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อไป